

NINA BANG VAR DANMARKS FØRSTE KVINDELIGE MINISTER

Men var hun også feminist?

Af Rikke Lie Halberg

DEBAT

Nina Bang var Danmarks første kvindelige minister og en af de mest fremtrædende kvindelige pionerer i dette århundrede. Hun var marxist og gløddende socialdemokrat, men hun havde et ambivalent forhold til kvindesagen, og feminist var hun ikke.”¹

Ovenstående citat er de første linjer man møder, når man slår Nina Bang op i den digitale udgave af Dansk Kvindebiografisk Leksikon på Lex.dk. Inden man læser videre om Bangs liv og fortjenester får man altså slået fast, at vi her ikke har at gøre med en feminist. Går man videre i sin søgning og slår op på fx leksikon.org, et opslagsværk der præsenterer sig som et alternativ til sejrherrenes historieskrivning, får man følgende at vide:

I pagt med tidens udviklings- og fremskridtsoptimisme fandt [Nina Bang], at ligestillingen mellem mand og kvinde ville blive begunstiget af dels kvinders stigende og nærmest uundgåelige inddragelse i arbejdslivet, dels udnyttelse af nye teknologiske opfindelser gennem oprettelse af elevatorer til fælles goder, fællesvaskerier, fælleskøkkener og offentlige tilbud i form af børneinstitutioner. Nina Bangs tankegang lå således fjernt fra en feministisk forståelse af kvinders situation, men tæt på partiets knæsatte opfattelse af kvindespørgsmål: Den politiske og faglige kamp ville løse kvindespørgsmålet, en

særlig kvinderorganisering var derfor overflødig og indebar risiko for at afspore arbejderklassens samlede kamp.²

Og det er ikke de eneste steder, man kan møde det udsagn, faktisk er det noget, der stort set altid kommer på tale, når Nina Bang nævnes.³ Jeg er aldrig stødt på nogen egentlig analyse eller uddybende argumenter for påstanden om, at Nina Bang ikke skulle være feminist. Måske hænger det først og fremmest sammen med, at der ikke er skrevet ret meget om hende. Og så kan man selvfølgelig også spørge om det overhovedet har nogen betydning, om Nina Bang var feminist eller ej? Jeg mener helt klart, at det er relevant at undersøge spørgsmålet nærmere. For det har i hvert fald haft betydning nok til nærmest at blive et mantra i fortællingen om Nina Bang, at hun IKKE var feminist.

Begrebet feminisme

Feminisme er både et hverdagsudtryk, en ideologi og et komplekst og vidt forgrenet teoretisk begreb som kontinuerligt diskuteres og forhandles, og som kan defineres på mange forskellige måder. Jeg er således bevidst om, at der er tale om en simplificering, når jeg fremhæver den absolut mest grundlæggende definition af begrebet feminisme som: At gå ind for kvinders rettigheder på grundlag af kønnenes ligestilling. I denne grundlæggende forståelse er en feminist en person, der støtter kvinders rettigheder og kønnenes ligestilling. Afhængig af tid og rum vil et sådant standpunkt ofte virke til udfordre etablerede normer, afprøve nye veje og afsøge mulighederne for at indtage nye rum.

Nina Bang blev født i 1866, det vil sige i en tid hvor kvinder måtte forhandle om såvel kollektive rettigheder som individuelle muligheder i et system, der slet ikke var gearret til, at de overhovedet skulle være der. Kvinders plads blev opfattet som værende et andet sted end i de rum, hvor man uddannede sig, havde indflydelsesrige stillinger eller hvor der blev taget beslutninger om samfundet. Men i løbet af sit relativt korte liv – hun blev kun 61 år – formåede Bang igen og igen at træde ind i sådanne rum. Selvom hun ikke selv forklarer disse handlinger som feministiske, betyder det ikke, at de ikke kan tolkes som sådan. I et mere udvidet perspektiv kan man anskue feminisme fra et intersektionelt perspektiv, som lader feminismens fokus på køn virke i krydsfelter med andre perspektiver. Det kan være klasse, etnicitet, seksualitet, alder, funktionsnedsættelser og andre "sektioner" et menneske kan tilhøre. I Nina Bangs tilfælde er det passende at starte med at afsøge, om hun måske kan rummes i en enkelt intersektion, som en person der virker i krydsfeltet mellem køn og klasse.

Kvindesagens rum

Det er fuldstændig rigtigt, at Nina Bang var meget kritisk overfor organiserede kvindebevægelse, som på hendes tid først og fremmest vil sige Dansk Kvindesamfund. Men ligesom der i nutiden forekommer eksplosive diskussioner om hvad feminisme(r) er og hvem der inkluderes og ekskluderes herfra, var feminisme ikke kun én afklaret størrelse på Nina Bangs tid. Og Bang delte ikke kvindebevægelsens idé om en universel kvindekamp. Hun betragtede kvindebevægelsen som et borgerligt projekt, der frem for alt var designet til gavn for borgerskabets kvinder og hvis målsætninger var i strid med målet om at nedbryde klassesamfundet. Og det selvom Dansk Kvindesamfund i flere tilfælde var mere end villige til at rumme arbejderkvindernes problemer. Nina Bang var flere gange rygende uenig med Dansk Kvindesamfund, hvor en af de mere åbne stridspunkter gjaldt sagen om regulering af kvinders nat-arbejde som var til diskussion i 1899 og igen i 1910. Her samarbejdede Dansk Kvindesamfund med De Kvindelige Trykkeriarbejderes Fagforening og Kvindeligt Arbejderforbunds om at forhindre et forslag om at forbyde kvinders natarbejde. De kvindelige fagforeninger ønskede at bevare retten, fordi det var for mange af medlemmerne, var en økonomisk nødvendighed at arbejde om natten,⁴ mens Dansk Kvindesamfund støttede fagforeningerne ud fra synspunktet om, at enhver kvinde skulle have ret til frit at bestemme over sig selv. Nina Bang indtog en tredje position, hvor hun pegede på, at der var nogle strukturer i samfundet, som betød at det var arbejderkvinderne, der endte med at betale regningen. Det var jo ikke borgerskabets kvinder, der tog på natarbejde. Det var ikke dem, hvis børn lå alene tilbage i lejlighederne på stenbroen, så de kunne da sagtens støtte kvinders ret til natarbejde. Nina Bang støttede derfor forslaget om et forbud, men aldrig med henvisning til, at kvinders rettigheder var ligegyldige. Kritikken var med henvisning til at arbejderklassens kvindesag havde andre forudsætninger end borgerskabets kvindesag.

Uddannelsesrum

Nina Bang tog studentereksamen i 1889 som 19-årig. På det tidspunkt var det kun 12 år siden at Nielsine Nielsen som den første kvinde i Danmark, tog studentereksamen som privatist. De offentlige gymnasier åbnede først for kvinder i 1903. Inden da måtte piger tage studentereksamen enten som privatister eller på de få pigeskoler, som fx Natalie Zahles skole, der havde en gymnasielinje. Ganske få kvinder havde mulighed for at træde ind i det gymnasiale uddannelsesforløb. Men Bang havde muligheden, både i kraft af sit klassetilhørsforhold som betød at hun ikke, som mange andre kvinder på hendes tid, skulle ud at fx tjene eller på fabrik. Efter studentereksamen lod

hun sig indskrive på Københavns Universitet hvor hun studerede historie og nationaløkonomi. Kvinder havde kun haft adgang til universitetet siden 1875, så det var stadig relativt nyt – og af visse opfattet som fuldkommen bizart – at kvinder skulle beskæftige sig med en universitetsuddannelse. Nina Bang og hendes mand, Gustav, blev inspireret af Karl Marx under deres tid på historiestudiet, og i 1892 skrev de i fællesskab *Lærebog i Danmarks Historie*. Selvom bogen var inspireret af historiematerialisme, har den på første side fået en anbefaling fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet og var altså ikke en bog, der truede med at omstyrte samfundet. Set med nutidige øjne forekommer lærebogen uendelig traditionel med sin strengt kronologiske opbygning over kongerækken. Og så er der alligevel en lille afvigelse. Bogens sidste kapitel handler om Christian den niende, og sidste afsnit er en kort nutidsskildring med et meget lyst og positivt syn på et samfund i fremgang og udvikling og hvor kvinders adgang til uddannelse fremhæves positivt.

Nina Bang blandt andre deltagere i det internationale kvindestævne i København, august 1924. Foto: Holger Damgaard. Det Kgl. Bibliotek.

I det indre er Danmark i de sidste 50 Aar gaaet meget frem. Der er blevet udbredt Oplysning ved Oprettelsen af nye Skoler; Højskolerne, hvoraf der nu findes adskillige rundt om i Landet, have udbredt Kundskaber iblandt en stor Del i den voksne Landbefolkning. Ved forskellige Fagskoler (Polyteknisk Læ-

reanstalt (oprettet 1829), Landbohøjskolen, tekniske skoler, Landbrugsskoler) er der blevet uddannet dygtige Mænd i mange retninger. I Aaret 1875 have Kvinder faaet Adgang til at blive Studenter og tage Eksaminer ved universitetet.⁵

Det er måske ikke så underligt, da Nina Bang jo selv gjorde, hvad hun overhovedet kunne for at blive uddannet. Men det er heller ikke nogen selvfølge at fremhæve det, og der er adskillige eksempler på det modsatte fra samme tid.⁶ Og i 1894 tog Bang eksamen med en magisterkonferens om Øresundstolden, blot syv år efter at Anna Hude, som den første kvinde i Danmark, blev cand.mag. i historie med en specialeafhandling om lensvæsnets opkomst. Hverken Hude eller Bang skrev altså "kvindehistorie" i deres virke som de første kvindelige historikere. Men de havde jo også travlt med at bevise, at de kunne være historikere selvom de var kvinder!

Ideologiske rum

Man kan af og til høre forklaringer om at Nina Bang jo var marxist og at hun derfor ikke også kunne rumme feminismen, altså noget med at feminisme og marxisme ikke passer sammen. Og Nina Bang blev uomtvisteligt, trods sin opvækst i et konservativt middelklassehjem, vakt af marxismen. Hun mente dermed at socialismens vigtigste opgave var at bekæmpe, og i sidste ende afskaffe, klassesamfundet. Det var det ufravigelige udgangspunkt, som alle andre spørgsmål måtte besvares fra. Størstedelen af Bangs politiske virke foregik inden arbejderbevægelsens splittelse, og hendes politiske arena blev Socialdemokratiet. Vejen dertil gik gennem partiets dagblad, og i slutningen af 1899 blev Nina Bang ansat som journalist på Social-Demokraten, som redaktionen eneste kvinde. Den 1. maj 1899 trykte avisen Nina Bangs opråb "Til Kvinderne!", hvor hun opfordrer arbejderkvinden til at støtte kravet om otte timers arbejdsdag som et middel til at nå målet om at højne levestandarden for arbejderklassens kvinder, mænd og børn.

Intet vil kunne hindre, at Kvinden bliver erhvervende ligesom Manden, men hun maa da befries for de Byrder, hun har fra gammel Tid, og det er saa meget lettere at gøre det, som disse Byrder ikke mere stemmer med Tiden og er kostbare at opretholde. Først naar al den daglige Husgerning bliver udført i det store, vil det blive muligt at skaffe Kvinden en bestemt Arbejdstid og en bestemt Hviletid, den eneste virkelige Grundvold for et virkeligt Samliv mellem Mand og Hustru, Forældre og Børn.⁷

Bang tordner her både mod samfundets indretning og arbejderkvindernes plads heri, og bevæger sig ubesværet mellem en kritik af klassesamfundet og et mål om frigørelse af (arbejder)kvinden fra det, man kunne kalde patriarkalske strukturer.

Nina Bang havde således været aktiv i en central del af det socialdemokratiske apparat, da hun for alvor trådte ind på den politiske arena i 1903. Her blev hun valgt til Socialdemokratiets hovedbestyrelse som blot den fjerde kvinde i hovedbestyrelsen. Kun tre kvinder havde tidligere været medlemmer af hovedbestyrelsen, nemlig Jaquette Liljencrantz (1876-1877), Signe Andersen (1889) og Nelly Hansen (1898-1903). Nina Bang var den eneste kvinde frem til 1918, hvor Marie Nielsen⁸ blev valgt ind. Da Nina Bang nogle år senere blev valgt ind i Københavns Borgerrepræsentation, hvor hun sad fra 1913 til 1918, blev hendes første sag at gøre offentlige toiletter gratis for kvinder og børn – ligesom de var for mænd. Pressen håned Nina Bang for at interessere sig for noget så banalt som toiletter til kvinder, men set med nutidens øjne står det klart, at ikke mindst arbejderkvinders mulighed for at bevæge sig frit i samfundet har været begrænset af mangel på tilgang til gratis toilet-faciliteter.⁹

Demokratiets rum

Den organiserede kvindebevægelse, med Dansk Kvindesamfund i spidsen, drev en utrættelig kampagne for kvinders stemmeret. De var vedholdende og tålmodige gennem de næsten 45 år der gik fra Dansk Kvindesamfunds grundlæggelse i 1871 til grundlovsændringen i 1915. Men det er meget vigtigt at forstå, at Nina Bang, selvom hun hverken var aktiv i den organiserede kvindebevægelse eller enig med Dansk Kvindesamfund, var dybt optaget af spørgsmålet om kvinders stemmeret. Hun var en af hovedarrangørerne af den internationale kvindekongres i København i 1910, hvor kvinders stemmeret var det helt centrale spørgsmål. Og i modsætning til en række andre spørgsmål, der blev diskuteret på mødet, var samtlige delegater enige om, at kvinders stemmeret var et nødvendigt skridt på vejen til et lige og retfærdigt samfund. Nina Bang var naturligvis til stede i salen, da Clara Zetkin åbnede mødet med en tale om kvinder, klasse og valgret:

Med en glødende Iver og en rivende Veltalenhed holdt den internationale Sekretær Clara Zetkin den første Tale – om Nødvendigheden af, at de kvindelige Proletarer tog praktisk fat i Løsningen af det sociale Spørgsmaal. Det vilde dog ikke ske paa en fyldestgørende Maade før Kvinderne fik Valgret og Socialismen sejrede – (Bragende Bifald).¹⁰

Nina Bang talte selv ved flere lejligheder om kvinders stemmeret, men altid med det samme udgangspunkt som det, der blev fremstillet på kvindekongressen i 1910: Stemmeret for kvinder var ikke et mål i sig selv, men et middel til at forbedre arbejderklassens kår. Det var i øvrigt på Kvindekongressen i 1910, at Kvindernes Internationale Kampdag blev vedtaget.

Kvinder opnåede som bekendt valgret og stemmeret i Danmark i 1915, og dermed kunne kvinder for første gang både stille op til og stemme ved folketings- og landstingsvalget i 1918. Her brød Nina Bang helt ny jord, da hun, som en blandt fem kvinder, blev valgt til Landstinget. Året efter holdt hun en passioneret tale i anledning af Folketingets behandling af "Forslag til Lov om Kvinders Adgang til Tjenestestillinger og Erhverv", et forslag der blandt andet handlede om kvinders mulighed for at bestride præsteembedet og andre samfundshverv. I talen, som kan læses i sin fulde længde andetsteds i dette nummer, retter Bang en skarp kritik af de borgerlige partiers kvindepolitik og formår således atter at kombinere et klasseperspektiv med et kønsperspektiv. Nina Bangs karriere kulminerede, da hun ved Staunings regeringsdannelse i 1924 blev udpeget til undervisningsminister. Hendes overordnede mål som undervisningsminister var at demokratisere skolen og forbedre lærernes uddannelse. Staunings regering holdt i godt to år, og Bang udtrykte efterfølgende skuffelse over at hun ikke nåede mere i sin tid som minister.¹¹ Hun fik aldrig chancen igen, for hun blev syg og døde i 1928. Og der skulle gå mere end 20 år før en kvinde blev minister igen, nemlig Fanny Jensen (1890-1969) som var familie- og forbrugsminister fra 1947-1950.

Bang og Kollontai i samme rum

De seneste år har der været fornyet interesse for sovjetiske Alexandra Kollontai (1872-1952), både som historisk aktør og som feministisk ikon. Kollontai var verdens første kvindelige minister, omend ikke folkevalgt men udpeget af Lenin efter den russiske revolution i 1917. Kollontai tog ligesom Nina Bang stærk afstand fra den borgerlige kvindebevægelse, som hun anså for at tjene borgerskabets interesser.¹² De to mødte i øvrigt hinanden ved Kvindekongressen i København i 1910. Bang og Kollontai delte deres kritik af den borgerlige kvindebevægelse. I Kollontais optik var en feminist en person, der først og fremmest var ude på at borgerskabets kvinder skulle opnå stemmeret og på den måde blive politisk ligestillet med borgerskabets mænd, men som ikke kunne eller ville forstå at målet om kvinders stemmeret ikke var nok til at frisætte arbejderklassens kvinder.

Klasseinstinkt – uanset hvad feministerne siger – viser sig altid at være stærkere end de ædle begejstringer for “overklasse”-politik. Så længe de borgerlige kvinder og deres [proletariske] “yngre søstre” er lige i deres ulighed, kan førstnævnte med fuld oprigtighed gøre en stor indsats for at forsvare kvinders generelle interesser. Men når barrieren er brudt, og de borgerlige kvinder har fået adgang til politisk aktivitet, bliver de nylige forsvarere af “alle kvinders rettigheder” ivrige forsvarere af deres klasses privilegier og er tilfredse med at efterlade de yngre søstre uden nogen rettigheder overhovedet. Derfor, når feministerne taler til arbejdskvinder om behovet for en fælles kamp for at realisere et eller andet “generelt kvinde”-princip, er kvinder fra arbejderklassen naturligvis mistroiske.¹³

“Feminist” var altså decideret et skældsord for Alexandra Kollontai. Men ikke desto mindre arbejdede hun hele sit liv med kvindespørgsmålet og klasse-spørgsmålet som to sider af samme sag. Alexandra Kollontai skrev adskillige tekster om den marxistiske kvindesag, og er gået over i historien som en nøgleperson i marxistisk feminisme, som en person der arbejdede for både kvindefrigørelse og marxistiske idealer. Men selvom om Nina Bang ikke på samme måde som Kollontai var med til at udvikle og teoretisere en marxistisk feminisme, har hun jo opfattet og forstået verden med nogenlunde samme blik som Kollontai. Der er ikke noget tidspunkt, hvor Nina Bang tager afstand fra den socialistiske kvindesag, tværtimod omfavner hun den og bruger den. I stedet for at betragte marxismen som noget der udelukker Nina Bang fra at være feminist, er det med Kollontai som eksempel muligt at forstå, hvordan hun gjorde begge dele.

Den praktiske feminismes rum

For feminisme handler ikke først og fremmest om, hvad man kalder sig selv. Det handler om, hvordan man agerer i og forstår verden. Nina Bang gjorde feminisme. Hendes handlinger indenfor de rammer, der betingede dem, må som minimum ses som udtryk for, at hun gik ind for kvinders rettigheder på baggrund af kønnenes ligestilling. Altså den simplificerede forståelse af feminisme. Og hendes evne til både at rumme, forstå og fusionere kvindesag med klassesag peger på, at hun opererede med en form for proto-intersektionalitet, som der først kom begreb for langt senere. Nina Bang skriver sig ind i historiens lange række af kvinder, der praktiserede en form for feminisme uden nødvendigvis at italesætte sig selv som feminist eller alliere sig med andre, der gjorde det. Danmarks første kvindelige statsminister, Helle Thorning-Schmidt (født 1966), har forklaret, at hun ikke tror, at hun var blevet valgt i 2011,

hvis ikke hun som politiker havde nedtonet sin feminisme.¹⁴ Det kan vi ikke vide, men vi må anerkende hendes oplevelse, og de situationer, hun beskriver fra sin tid som politiker og statsminister. Nina Bang har sandsynligvis oplevet lignende begrænsninger, da hun søgte indflydelse i Socialdemokratiets hovedbestyrelse i 1903, i Landstinget i 1918 og som minister i 1924.

Men samtidigt med, at Nina Bang brød ny jord, talte hun passioneret om kvinders rettigheder som medlem af et socialdemokratisk parti, der i øvrigt ikke interesserede sig synderligt for kvindesagen. Hendes fokus lå på arbejderkvindens rettigheder, men det betyder ikke, at hun var imod rettigheder til kvinder fra andre samfundslag. Hun havde også selv gjort brug af de rettigheder til uddannelse, som først og fremmest borgerskabets kvinder – som hun socialt delte baggrund med, selvom hun politisk placerede sin solidaritet andetsteds – nød godt af de første mange årtier. Dermed kan hun ikke afskrives som feminist. Og måske er det mindst lige så interessant at spørge til, hvorfor det i den hidtidige historieskrivning har været så vigtigt at gøre netop det?

I et overordentlig lytteværdigt podcastafsnit fortæller historiker Jytte Larsen, som har forsket i ligestillingshistorie og feministisk historie i mere end 50 år, om rødstrømpebevægelsens forhold til Nina Bang. Larsen forklarer at rødstrømpebevægelsen, som hun selv var en del af, i sin tid havde svært ved at rumme Nina Bangs kritik af kvindeorganisationerne. Men hun forklarer også at hun med tiden har ændret holdning, og så kalder hun Nina Bang en “fuldblodsfeminist”:

Så det er først efterhånden, som jeg begyndte at beskæftige mig med dansk ligestillingspolitik og så hvad for et kæmpemæssigt arbejde, [Nina Bang] udførte på Rigsdagen og også Borgerrepræsentation, hvor hun også kom ind meget tidligt. Og i optakten til, at kvinder overhovedet fik valgret, var hun meget, meget aktiv, så hun var jo en fuldblodsfeminist. Men sådan er hun ikke gået over i historien, og det skal der virkelig rettes op på. Nu er det jo lige straks 100 år siden, hun blev udnævnt til minister. Jeg håber virkelig, der kommer en stor diskussion om, hvor langt fremme i skoene hun også var, fordi hun forstod, at man kunne ikke skille kønsspørgsmålet fra klasse-spørgsmålet.¹⁵

Der er gået 100 år siden Nina Bang blev udpeget som den første kvindelige minister i Danmark (og i verden, med undtagelse af førnævnte Kollontai). Det er en fin anledning til at genbesøge mennesket Nina Bang og de mange facetter hun rummede, både som kvinde, som normbryder, som akademiker, som marxist, som socialdemokrat, som journalist og som politiker. Men også som feminist.

Noter

1. Ann-Dorte Christensen & Tina Kjær Bach: *Nina Bang i Dansk Kvindebiografisk Leksikon* på lex.dk. Hentet 21. oktober 2024 fra https://kvindebiografiskleksikon.lex.dk/Nina_Bang
2. Søren Kolstrup: *Nina Bang* på leksikon.org. Hentet 22. oktober fra <https://www.leksikon.org/author.php?n=534>
3. Se Eva Bendix (1983), Karsten Faurholt (1997), Gerd Callesen (1991 samt 1994), Ane Halsbo-Jørgensen (2021) eller K.K. Steincke (1962).
4. Se Anette Eklund Hansens "Henriette Crone bekæmpede forbud mod kvinders natarbejde" i *Arbejderen*, 7. august 2012 samt Anette Eklund Hansen og Jytte Nielsen "Kvinder på tværs af klasser" i antologien *Før og efter stemmeretten*, 2015.
5. Gustav Bang & Nina Ellinger: *Lærebog i Danmarks Historie*, 1882. Findes som digitalt eksemplar på KB.dk.
6. Se fx Birgitte Possings *Argumenter imod Kvinder*. Strandberg Publishing, 2018.
7. Nina Bang: "Til Kvinderne" i *Social-Demokraten*, 1. maj 1899.
8. Marie Nielsen sad dog kun kortvarigt. Hun brød med Socialdemokratiet samme år og gik den revolutionære socialismes vej. Som den første kvindelige partistifter i Danmark dannede hun i 1918 det revolutionære Socialistisk Arbejderparti. Læs mere i Morten Thing: *Marie Nielsen og revolutionen – en biografi*. Selskabet for Arbejderhistorie, 2019.
9. Nina Bangs toiletsag kan spejles i Andrés Brink Pinto og Malin Arvidssons artikel "Lika rätt till toalet: Två kampanjer för offentliga bekvämlighetsinrättningar i Malmö och Göteborg vid 1900-talets början". Lunds universitet, 2020. Artiklen handler om svenske socialdemokratiske kvinders kamp for gratis offentlige toiletter til kvinder.
10. *Folkets Avis*, 27. august 1910, s. 2.
11. Karsten Faurholt: *Nina Bang: Mennesket og politikerens*. Odense Universitetsforlag, 1997, s. 37.
12. Andrea Nye: *Feminist Theory and the Philosophies of Man*. New York/London: Routledge. Kapitel 3 ("A Community of Men: Marxism and Women"), afsnittet "Marxist feminists: Zetkin, Kollontai, Goldman", s. 40–54.
13. Alexandra Kollontai *The Social Basis of the Female Question*, 1909. Min oversættelse fra <https://www.marxists.org/archive/kollontai/1909/social-basis.htm>
14. Helle Thorning-Schmidt: *Blondinens betragtninger – om køn, feminisme og #metoo*. Forlaget 28B, 2021.
15. Jytte Larsen i Asger Juhls podcast *Danskere, der ændrede historien*, S1E8: "Nina Bang". Nationalmuseet, 2021.

Rikke Lie Halberg
Historiker og Ph.d.-studerende ved Lunds universitet
rikke_lie.halberg@hist.lu.se